

ОГЛЯДИ

УДК 378.147:614.252+616.31:61:378.096:378.4 (477.63)
DOI <https://doi.org/10.35220/2523-420X/2023.1.12>

О.А. Глазунов,

доктор медичних наук, професор кафедри стоматології факультету післядипломної освіти, Дніпровський державний медичний університет, пл. Визволення, 5, м. Кривий Ріг, Україна, індекс 50000, kafedrafpo@i.ua

В.І. Фесенко,

кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології факультету післядипломної освіти, Дніпровський державний медичний університет, пл. Визволення, 5, м. Кривий Ріг, Україна, індекс 50000, 609@dmu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ НА КАФЕДРІ СТОМАТОЛОГІЇ ФПО ДДМУ

Сучасна система підготовки майбутніх лікарів за фахом «Стоматологія» – складний процес, який необхідно безперервно удосконалювати та розвивати, орієнтований, головним чином, на забезпечення лікарів-інтернів необхідним обсягом знань та умінь, доводячи його до рівня міжнародних стандартів. Безперервний процес удосконалення знань та умінь лікарів – інтернів – стоматологів в умовах стрімкого прогресу сучасних технологій робить важливими заходи щодо поліпшення післядипломної освіти. В статті висвітлено деякі аспекти багаторічного досвіду організаційно-методичної діяльності колективу кафедри стоматології ФПО Дніпровського державного медичного університету з підготовки лікарів – інтернів – стоматологів, яка орієнтована на активізацію ініціативи та творчих здібностей учасників учбового процесу на етапах освітньої (очної) та практичної (заочної) частини інтернатури. Організація навчального процесу на кафедрі стоматології ґрунтується, як на традиційних формах навчання, так і на новітніх навчальних технологіях з використанням комп'ютерних програм та мультимедійних презентацій, що надає можливість формувати клінічне мислення лікарів-інтернів, закріпити вже відомі практичні навички і освоїти нові зі фахом. Цей процес спрямований на формування фахівця, здатного як до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності, так і до швидкої адаптації, до змін в організації праці. Наведено приклад планування спільної роботи та надання методичної допомоги співробітниками кафедри разом з відділом інтернатури університету керівникам та кураторам і лікарям інтернам на базах стажування з координацією питань, пов'язаних з підготовкою молодих фахівців за спеціальністю «Стоматологія» при виконанні практичної частини інтернатури.

Ключові слова: лікарі-інтерни, організаційно-методична діяльність.

О.А. Glazunov,

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Dentistry of the Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, 9 Vernadskogo street, Dnipro, Ukraine, postal code 49044, kafedrafpo@i.ua

V.I. Fesenko,

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Department of Dentistry, Faculty of Postgraduate Studies, Dnipro State Medical University, 5 Liberation square, Kyyvyi Rih, Ukraine, postal code 50000, 609@dmu.edu.ua

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF INTERNS AT THE DEPARTMENT OF DENTISTRY OF THE FPE OF DSMU

Resume. The modern system of training future doctors with major in "Dentistry" is a complex process that needs to be continuously improved and developed, focused mainly on providing intern doctors with the necessary amount of knowledge and skills, bringing it to the level of international standards. The continuous process of improving the knowledge and skills of doctors – interns – dentists in the conditions of rapid progress of modern technologies makes the measures to improve postgraduate education important. The article highlights some aspects of the long-term experience of the organizational and methodological activities of the staff of the Department of Dentistry of Dnipropetrovsk State Medical University in the training of doctors-interns – dentists, which is focused on activating the initiative and creative abilities of the participants of the educational process at the stages of the educational (full-time) and practical (correspondence) parts of internship. The organization of the educational process at the department of stomatology is based on both traditional forms of education and the latest educational technologies using computer programs and multimedia presentations, which provides opportunities to form the clinical thinking of intern doctors, consolidate already known practical skills and master new ones related to the major. This process is aimed at formation of a specialist capable of constant updating of scientific knowledge, professional mobility, and quick adaptation to changes in the organization of work. An example of planning joint work and providing methodical assistance by the employees of the department together with the internship department of the university to managers and curators and intern doctors at internship bases with the coordination of issues related to the training of young specialists with major in "Dentistry" during the practical part of the internship is given.

Key words: doctors-interns, organizational – methodical activity.

В теперішній час концепція безперервної підготовки лікарів в Україні передбачає зміни в вищій медичній освіті, – структурі, змісту, термінів підготовки та якості, інтеграцію її в європейський освітній простір [2, 9].

Наявна система безперервного професійного розвитку лікарів потребує подальшого вдосконалення, ефективність якого залежить, по-перше, від рівня професіоналізму залучених до роботи з медичними працівниками фахівців, а по-друге, від того, наскільки ця система відповідає викликам сьогодення, потребам і можливостям лікарів [2].

Головний акцент підготовки лікарів-стоматологів, які володіють всебічними навичками та широким світоглядом, зумовлює необхідність нових підходів на післядипломному етапі, з урахуванням міжнародного досвіду підвищення якості медичної освіти. Зміни, що відбуваються, вимагають розробки нових науково-педагогічних підходів, інновацій у підготовці фахівців зі стоматології, а також приведення стандартів медичної освіти до міжнародних вимог шляхом ефективного використання матеріально-технічного та наукового потенціалу. Метою таких змін є:

- необхідність навчити лікарів орієнтуватись у величезній кількості наукових публікацій, будувати план лікування хворого на засадах доказової медицини та індивідуального клінічного досвіду;
- стимулювати лікарів до безперервного професійного розвитку впродовж усього періоду професійної діяльності;
- забезпечити підготовку лікарів до роботи із сучасними інформаційними технологіями;
- у системі надання медичної допомоги відбуваються постійні зміни, тому виникає необхідність адаптувати систему медичної освіти.

Відповідно до вимог підготовки лікарів-інтернів, організація їх навчання має системний підхід і полягає у ретельному плануванні навчального процесу в інтернатурі за новою програмою, з поетапним контролем рівня знань та умінь виконання практичних навичок. Основними вимогами до обсягу знань та практичних навичок лікаря-стоматолога є його послідовність дій: збір анамнезу, клінічне обстеження та застосування додаткових методів дослідження і інтерпретація отриманих результатів, формування діагнозу, а також обрання тактики лікування відповідно до встановлених стандартів та протоколів надання стоматологічної допомоги [4].

Післядипломна освіта, у відповідності з визначенням програмного документу (ВФМО) – Всес-

вітньої федерації медичної освіти є тим етапом освіти, під час якого лікарі здобувають досвід після отримання базової медичної кваліфікації. Навчання в інтернатурі – це етап підготовки, що проводиться до сертифікації спеціаліста у відповідності з конкретними вимогами, установленими нормативними документами. Даний вид навчання має форму наставництва, коли молодий фахівець працює під керівництвом більш досвідчених колег, які беруть на себе відповідальність за інструктаж молодих лікарів і спостерігають за їх роботою. Однак, поряд з відпрацюванням практичних клінічних навичок є необхідність у подальшій теоретичній підготовці, яка повинна відбуватись у тісному взаємозв'язку з практичною підготовкою [7].

Одним з важливих завдань навчання в інтернатурі є підвищення і удосконалення рівня практичної підготовки інтерна, його професійної готовності до самостійної лікарської діяльності за базовим фахом «Стоматологія» з метою присвоєння звання «лікар-спеціаліст».

Успішному її виконанню сприяє достатньо високий вихідний рівень теоретичних знань у інтернів, вміння їх застосовувати на практиці, а також володіння необхідними мануальними навичками.

На цей час основними нормативно-правовими документами, що визначають підготовку лікарів-інтернів на кафедрі стоматології ФПО Дніпровського державного медичного університету (ДДМУ) є: «Положення про інтернатуру та вторинну (провізорську) спеціалізацію», наказ МОЗ України від 22 червня 2021 року, зареєстрованого міністерством юстиції України від 17 серпня 2021 року № 1081/36703, а також «Примірна програма підготовки в інтернатурі», наказ МОЗ України від 14 липня 2022 року № 1219.

Згідно з положенням про інтернатуру основним завданням в інтернатурі є підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки лікарів-інтернів, їх професійної готовності до самостійної діяльності за фахом «Стоматологія» з метою присвоєння звання «лікаря-спеціаліста».

Програма підготовки в інтернатурі проводиться з двох частин: освітньої та практичної. Освітня частина інтернатури проводиться в закладах вищої освіти, що здійснює підготовку лікарів-інтернів. Тривалість освітньої частини інтернатури складає три місяці навчання. Практична частина інтернатури проводиться на базі стажування лікарів-інтернів. Підготовка лікарів-інтернів стоматологів проводиться за індиві-

дуальним навчальним планом, розробленим на підставі програми підготовки в інтернатурі та навчального плану, затвердженого Вченою радою університету.

За час навчання в інтернатурі лікарі-інтерни – стоматологи повинні оволодіти відповідними компетенціями, знаннями та навичками, які визначені індивідуальним навчальним планом та програмою підготовки в інтернатурі.

В навчальному процесі колективом кафедри стоматології ФПО застосовуються як класичні, так і новітні форми навчання: лекції, практичні та семінарські заняття, самостійне складання висновків за навчальними та індивідуальними завданнями. У навчанні досить широко використовується робота з комп'ютерними технологіями, набори різноманітних навчальних посібників, постійно оновлюються ситуаційні завдання, які моделюють реальні умови прийому хворих на робочому місці лікаря – стоматолога [4].

Як зазначають М.Ю. Антоненко та співавтори, (2015) окремі, ізольовані, інноваційні педагогічні технології, зокрема метод «кейсів», «мозкового штурму», так само як і метод конкурентних груп, не можуть мотивувати лікарів-інтернів поглянути глибше на проблему захворювання. Дана проблема вирішується застосуванням методу міждисциплінарного навчання в розумінні етіології та патогенезу захворювання. Вказані знання та вміння забезпечуються отриманням базової медичної кваліфікації на кафедрі післядипломного навчання в очній інтернатурі.

Важливою умовою забезпечення освітнього процесу є: якісний та ефективний дидактичний матеріал, а також, організаційно – педагогічний вплив на здобувачів освіти через сучасні форми, методи та засоби навчання [8]. На теперішній час на кафедрі оснащено фантомний клас де застосовується інтерактивне навчання, що дає можливість як фахівцям зі стажем, так і лікарям-інтернам за допомогою фантомів, штучних моделей та стоматологічних мікроскопів набути нових знань і вмінь, проаналізувати клінічні кейси, відпрацювати необхідні вміння без зайвих стресів, пов'язаних із можливими помилками.

З метою підвищення наочності та оптимізації учбового процесу інтернів на кафедрі впроваджуються в педагогічний процес учбові фільми за темами «Ендодонтія», «Шинування зубів», «Реставація зубів», «Імплантологія», «Оперативні втручання на тканих ЩЛД» тощо. Використання вказаних відеофільмів дозволяє значно підви-

щити ілюстративність та інформативність в проведенні практичних занять.

В період реформування медичної освіти та охорони здоров'я в цілому, важливого значення набуває раціоналізація та оптимізація методів вихідного контролю знань фахівців. Визнано доцільним та ефективним виявлення у лікарів-інтернів навчання в інтернатурі рівня базових та остаточних знань за розділами стоматологічних дисциплін в перші дні учбового циклу шляхом проведення тестового контролю, втому числі і комп'ютерному, та співбесідами з кожним інтерном індивідуально, що достатньо повно виявляє загальний рівень теоретичних знань.

Тестова перевірка відрізняється об'єктивністю, заощаджує час викладача, значною мірою дає можливість індивідуалізувати процес навчання шляхом підбору індивідуальних завдань для практичних занять, індивідуальної та самостійної роботи, дозволяє прогнозувати темпи і результативність навчання кожного з лікарів-інтернів. Досить ефективним є використання тестів під час проведення ректорського контролю при підготовці до ліцензійного іспиту «КРОК-3. Стоматологія».

Важливим елементом застосування отриманих знань, навичок і вмінь під час навчального процесу є самостійна робота – вид навчальної діяльності, яка виховує у майбутніх фахівців адаптаційні якості, необхідні в їх подальшій практичній діяльності [6]. Самостійна робота – це сукупність всієї самостійної діяльності тих, кого навчають, як у навчальній аудиторії, так і поза неї, під керівництвом викладача і за його відсутності. Питання організації самостійної роботи у навчальних закладах не є новим. Незважаючи на це, навіть у теоретичному плані немає єдиного погляду на сутність самостійної роботи як дидактичну форму навчання. За роки навчання у вищому навчальному закладі молодий фахівець повинен оволодіти навичками повноцінної пізнавальної роботи, навчитися самостійно мислити, знаходити та вміти користуватися потрібною професійною інформацією, не залежати від отримання знань у готовому вигляді через викладача. Лише у такому випадку можна серйозно говорити про якісну підготовку спеціалістів у стінах вищого навчального закладу, про достатню готовність його випускників до успішної професійної діяльності у майбутньому.

Для проведення самостійної підготовки на кафедрі стоматології створені умови: методичні розробки з переліком питань, які повинні розгля-

датись самостійно інтерном, аудиторії для самостійної підготовки, комп'ютерний клас з можливістю самостійно працювати в INTERNET, програми що навчають, методичний кабінет з інформаційними ресурсами (банк індивідуальних завдань, навчальні посібники, підручники).

Особливої уваги приділяється організація самостійної позааудиторної роботи лікарями-інтернами. До кожної теми викладачами кафедри розроблені методичні розробки, що дає змогу в процесі позааудиторної підготовки до практичного заняття забезпечити послідовний алгоритм вивчення основних питань за темою.

Важливим компонентом підготовки лікарів-інтернів до їх подальшої трудової діяльності є використання комп'ютерної техніки в навчальному процесі (Тимофєєв О.О., (2008). Виділяють три основні форми, в яких комп'ютер слід застосовувати при використанні його навчаючих функцій: в якості тренажеру, як репетитор та як пристрій, що може моделювати різні клінічні ситуації. Комп'ютерна техніка дає можливість відпрацювання і закріплення знань та умінь із використанням дидактичного матеріалу в різних формах: у вигляді тестових завдань, додаткового матеріалу (схеми, таблиці).

Відповідно до положення проходження інтернатури співробітники кафедри стоматології ФПО разом з відділом інтернатури ДДМУ регулярно проводять координацію питань пов'язаних з підготовкою лікарів-інтернів в інтернатурі за фахом «Стоматологія» на клінічних базах.

Так, на початку навчального року викладачі кафедри стоматології і відділ інтернатури університету спільно з обласним Департаментом охорони здоров'я вивчаються можливості клінічних баз (визначають оптимальну кількість інтернів, які можуть бути забезпечені робочими місцями в терапевтичних, хірургічних ортопедичних кабінетах, відділеннях стоматології дитячого віку поліклінік чи стаціонарів) та в подальшому затверджуються бази стажування для виконання заочної (практичної) частини інтернатури лікарями-інтернами. Також обговорюється підбір кваліфікованих кураторів, розробка єдиних вимог до теоретичної та практичної підготовки, складення відповідних форм документації, підвищення кваліфікації безпосередньо відповідальних за підготовку інтернів в базових поліклініках та ін. Останнім часом в якості баз стажування використовуються стоматологічні поліклініки та стоматологічні відділення лікарень Дніпропетровської, Запорізької та Кіровоградської областей. Керівни-

ками та кураторами підготовки інтернів в заочній інтернатурі призначаються, затвердженні наказом в лікувальному закладі головні лікарі, завідувачі відділеннями або ж найбільш кваліфіковані лікарі-стоматологи з I та вищою кваліфікаційною категорією.

Педагогічним колективом кафедри вживаються організаційно-методичні заходи, щодо оптимізації навчання лікарів-інтернів-стоматологів.

Разом з виконанням типового плану та програми інтернатури (спеціалізації) на кафедрі стоматології ФПО щороку проводиться спільна нарада співробітників кафедри з керівниками інтернатури та кураторами лікарів-інтернів клінічних баз стажування з питань планування сумісної роботи, яка включає: обговорення та затвердження індивідуальних планів інтернів на клінічній баз, участь та допомога в проведенні лікарських – реферативних конференцій за участю лікарів-інтернів на заочних базах, з актуальних тем; проведення консультативно-методичної допомоги у підготовці до ліцензійного іспиту «КРОК-3. Стоматологія», підготовку інтернів до атестації, вивчення паспортів баз та інше. Згідно плану виконується спільна методична робота співробітників кафедри з лікарями інтернами та кураторами в лікувальних закладах. Дана робота полягає у вивченні та при необхідності корекції ведення документації керівниками та кураторами баз стажування (графіки роботи інтернів, доповнення нормативних документів тощо); наданні допомоги інтернам в оформленні звітної та облікової документації впродовж навчального процесу та перед атестацією (заповнення щоденника, залікової книжки тощо); проведенні згідно графіку поточного (ректорського) контролю підготовки до ліцензійного іспиту «КРОК-3. Стоматологія»; забезпеченні інтернів літературними джерелами за фахом для написання рефератів та підготовки до семінарських занять.

На початку курсу інтернатури адміністрація лікувального закладу знайомить лікарів-інтернів з планом та програмою інтернатури, а в подальшому планує їх виконання. За участю керівників клінічних баз, завідувачого кафедри стоматології та відповідального за підготовку інтернів по кафедрі розглядають та затверджують індивідуальний план підготовки, який включає теоретичну та практичну підготовку, а також графік проходження інтерном заочної частини за розділами стоматологічних дисциплін, санітарно-просвітню роботу тощо. Відповідно з типовим пла-

ном інтернатури за фахом до тем семінарських занять в заочній інтернатурі, співробітниками кафедри розроблені та підготовлені методичні розробки, з переліком питань, вказаною літературою для опрацювання при підготовці до занять та написання рефератів [3]. Для виконання єдиних підходів при лікуванні стоматологічних захворювань керівниками клінічних баз, в розроблені розробки обов'язково внесенні положення згідно нормативів надання стоматологічної допомоги та методики розроблені на кафедрі. При проведенні семінарських занять з інтернами обговорюються основні питання теми, опрацьована література та виконання плану практичної підготовки, і в щоденнику, який веде куратор, виставляється оцінка. Під час проведення семінарського заняття також проводиться оцінка уміння інтерна виразити свої думки точно та ясно в усній формі, оскільки для лікаря уміння спілкуватись є необхідною умовою професійної майстерності. Така форма контролю є досить ефективним підвищенням теоретичних знань, бо відбувається за активної участі всіх інтернів. Вивчення розділу закінчується заліком біля крісла хворого. При цьому інтерн демонструє свої професійні мануальні навички і знання.

Контроль виконання плану інтернатури та якості підготовки молодих фахівців проводиться при виїздах на клінічні бази асистентами та доцентами кафедри, які закріплені за відповідними лікувальними закладом. Разом з цим викладачі кафедри надають методичну допомогу керівникам баз і лікарям-інтернам, консультують хворих, вивчають лікувально-профілактичну допомогу, а також впроваджують в практичну діяльність закладів охорони здоров'я нові методи лікування і профілактики, розроблені на кафедрі. Постійний зв'язок викладачів кафедри та закладів практичної охорони здоров'я дозволяє виявити та при необхідності виправити недоліки як в роботі клінічних баз, так і кафедри, на засіданні якої питання підготовки інтернів обговорюються систематично.

Навчання в інтернатурі не обмежується прийомом стоматологічних хворих та «повтором матеріалу, пройденого в університеті». Викладачі вищої школи повинні стимулювати пізнавальну діяльність лікарів-інтернів, активно залучати їх до елементів науково-дослідницької роботи: написання рефератів, літературних обзорів, аналізу рідких клінічних випадків з практики, демонстрація хворих на лікарських конференціях, аналіз клінічних кейсів, симуляційні тренінги, моніторинг сучасної наукової періодики [5].

Метою залучення інтернів до науково-дослідної роботи є розширення їх клінічної ерудиції та мислення, виховування навиків дослідної роботи, необхідних для подальшої діяльності та постійного самовдосконалення [10]. Незважаючи, що в більшості випадків науково-дослідницька робота в інтернатурі носить санітарно-просвітницький характер, для багатьох інтернів – це перша спроба самостійного аналізу результатів своїх клінічних спостережень, узагальнення літературних даних, пошук нових ідей для удосконалення методів лікування. Як результат самостійної наукової роботи молодих спеціалістів в інтернатурі є виступ з доповіддю своїх результатів досліджень під час роботи науково – практичних та реферативних конференцій.

Однак, і надалі залишається ряд невирішених проблем, які потребують подальшого удосконалення, наприклад, реорганізація мереж лікувально-профілактичних закладів як баз стажування лікарів-інтернів відповідно до вимог МОЗ України з внесенням до положення про клінічні бази доповнення про матеріально-технічне забезпечення навчання в інтернатурі [2].

З метою наближення післядипломної освіти до вимог сьогодення, доцільно впровадження в навчальний процес дистанційне навчання з навчальними комплексами, в яких би поєднувались всі форми викладання навчального матеріалу – комплекс теоретичного матеріалу (підручники, посібники для самостійної роботи, конспекти лекцій, джерела літератури за фахом) та система аналізу процесу навчання у вигляді тестових завдань для оцінки підготовки.

Висновок. Перспективою розвитку системи безперервної професійної освіти для лікарів-стоматологів є удосконалення методів навчання з залученням висококваліфікованих фахівців до висвітлення актуальних питань стоматологічних дисциплін.

Підвищення якості медичної освіти можливе при створенні відповідних правових, економічних та організаційних умов.

Підготовка спеціалістів в інтернатурі є важливим завданням як органів та установ охорони здоров'я, так і профільних кафедр закладів вищої медичної освіти, що дозволяє покращити якість стоматологічної допомоги населенню.

Література:

1. Антоненко М.Ю., Зелінська Н.А., Мельничук Т.А. Роль міждисциплінарного навчання в розумінні етіології та патогенезу каріозної хвороби. *Сучасна стоматологія*. 2015. № 3. С. 116-117.

2. Волосовець О. П., Уліщенко В. В., Каруліна Ю. В., Ємець О. В. та ін., Проблемні питання запровадження якісного безперервного професійного розвитку лікарів. *Медицина освіти*. 2022. № 1. С. 74-80.

3. Глазунов О.А. Семінарські заняття в заочній інтернатурі за фахом «Стоматологія»: Навчальний-методичний посібник / за ред. О.А. Глазунова. Кривий Ріг, 2014. 592 с.

4. Глазунов О.А. Фесенко В.І., Степанова С.В. Сучасна підготовка лікаря-безперервна медична освіта. *Вісник стоматології*. 2018. № 4. С. 60-63.

5. Глазунов О.А. Фесенко В.І. Організація науково-дослідницької роботи лікарів-інтернів –стоматологів та шляхи її удосконалення. *Mat. XVI Mezinarodni vedecko-prakticka conference “ Predni vedecke novinky -2020”*, Praha, 2020, vol. 5.

6. Мітін Ю.В., Островська О.О. Значення самостійної підготовки в сучасних умовах. *Mat. XII з'їзду Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ)*, Київ, 2013. С. 61.

7. Павленко О.В., Мазур І.П., Ступницька О.М. Запровадження міжнародних стандартів післядипломної підготовки лікарів-стоматологів. *Сучасна стоматологія*. 2012. № 2. С. 143.

8. Палійчук В.І. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх стоматологів на до дипломному етапі. *Сучасна стоматологія*. 2019. № 4. С. 72-73.

9. Перцева Т.О., Курята О.В., Конопкіна Л.І та ін. Безперервна професійна освіта – пріоритетний напрям підвищення фахової компетентності лікарів: досвід, досягнення, проблеми та перспективи розвитку. *Медицинські перспективи*. 2021. № 1. Т XXVI. 4-10.,

10. Скрипнікова Т.П. Аналіз структури науково-дослідної роботи лікарів-інтернів на кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів ДНЗУ «УМСА». *Український стоматологічний альманах*. 2016. № 4. С. 95-98.

References:

1. Antonenko, M.Yu., Zelynska, N.A., & Melnychuk, T.A. (2015) Rol' mizhdyscyplinarnogo navchannja v rozuminni etiologii' ta patogenezu karioznoi' hvoroby [The role of interdisciplinary education in understanding the etiology and pathogenesis of carious disease]. *Sovremennaya stomatologiya – Modern dentistry*, 2, 143 [in Ukrainian].

2. Volosovets, O. P., Ulishchenko, V. V., Karulina, Yu. V., & et al. (2022) Problemi pytannja zaprovadzhennja jakisnogo bezperernogo profesijnogo rozvytku likariv [Problem issues of introduction of qualitative lifelong professional development of doctors]. *Medychna osvita – Medical education*, 1, 74-80 [in Ukrainian].

3. Glazunov, O.A. (2014) Seminars'ki zanjattja v zaochnij internaturi za fahom «Stomatologija» [Seminar classes in extramural internship in the specialty "Dentistry"]. *Navchal'nyj-metodychnyj posibnyk – Educational and methodological guide*. O.A. Glazunov (Ed.). Kryvyi Rih [in Ukrainian].

4. Glazunov, O.A. Fesenko, V.I., & Stepanova, S.V. (2018). Suchasna pidgotovka likarja-bezperervna medychna osvita [Modern training of a doctor is continuous medical education]. *Visnik Stomatologii – Bulletin of Dentistry*, 4, 60-63 [in Ukrainian].

5. Glazunov, O.A., & Fesenko, V.I. (2020) Organizacija naukovo-doslidnych'koi' roboty likariv-interniv –stomatologiv ta shljahy i'i udoskonalennja [Organization of research work of intern doctors and dentists and ways to improve]. it *Mat. XVI Mezinarodni vedecko-prakticka conference “ Predni vedecke novinky -2020”*, Praha; vol. 5 [in Ukrainian].

6. Mitin, Yu.V., & Ostrovska, O.O. (2013) Znachennja samostijnoi' pidgotovky v suchasnyh umovah [The importance of independent training in modern conditions]. *Mate. XII Congress of the All-Ukrainian Medical Society (VULT)*, Kyiv;61 [in Ukrainian].

7. Pavlenko, O.V., Mazur, I.P., & Stupnitska, O.M. (2012) Zaprovadzhennja mizhnarodnyh standartiv pisljadyplomnoi' pidgotovky likariv-stomatologiv [Implementation of international standards for postgraduate training of dentists]. *Sovremennaya stomatologiya – Modern dentistry*, 2, 143 [in Ukrainian].

8. Paliichuk, V. (2019) Pedagogichni umovy formuvannja profesijnoi' kompetentnosti majbutnih stomatologiv na do dyplofnomu etapi [Pedagogical terms of formation of professional competence of future dentists on the pre-diploma stage]. *Sovremennaya stomatologiya – Modern dentistry*, 4, 72-74 [in Ukrainian].

9. Pertseva, T.O., Kuryata, O.V., Konopkina, L.I., & et al. (2021). Bezperervna profesijna osvita – priorytetnyj naprtjam pidvyshhennja fahovoi' kompetentnosti likariv: dosvid, dosjagnennja, problemy ta perspektyvy rozvytku [Continuing professional education – a priority direction of improving the professional competence of doctors: experience, achievements, problems and prospects]. *Medicni perspektivi – Medical perspectives*, 26(1), 4-11 [in Ukrainian].

10. Skrypnikova, T. P., Sylenko, Y. I., & Khrebor, M. V. (2016). Analiz struktury naukovo-doslidnoi' roboty likariv-interniv na kafedri pisljadyplomnoi' osvity likariv-stomatologiv DNZU «UMSA» [Analysis of research work of interns at the department of postgraduate dental education]. *Ukrai'ns'kyj stomatologichnyj al'manah – Ukrainian Dental Almanac*, 4, 95-98 [in Ukrainian].